

THE OHRID ACADEMY OF HUMANISM
ALEKSANDR SOLZHENITSYN, RUSSIA

ОХРИДСКА АКАДЕМИЈА НА ХУМАНИЗМОТ
АЛЕКСАНДАР СОЛЖЕНИЦИН, РУСИЈА

WORLD AWARD FOR HUMANISM, 2009

СВЕТСКА НАГРАДА ЗА ХУМАНИЗАМ, 2009

THE OHRID ACADEMY
OF HUMANISM

ALEKSANDR SOLZHENITSYN

RUSSIA

Winner of world price of humanism
2009

OHRID - MOSCOW, 2009

ОХРИДСКА АКАДЕМИЈА
НА ХУМАНИЗМОТ

АЛЕКСАНДАР СОЛЖЕНИЦИН

РУСИЈА

Добитник на светската награда за хуманизам
2009

ОХРИД - МОСКВА, 2009

ПРЕДИСЛОВИЕ

Согласно Статутот и Кодексот на Охридската Академија на хуманизмот, во почетокот на април 2008 година, Советот на Академијата во полн состав, под раководство на нејзиниот претседател, амбасадорот Јордан Плевнеш, донесе едногласна Одлука, Светската награда за хуманизам за 2009 година, да му ја додели на големиот руски писател, докажан лидер на Православието и непомирлив борец за човековите права, добитник на Нобеловата награда за книжевност во 1970 година, академик, Александар Исаевич Солженицин.

За ваквото решение на Академијата, покрај македонската јавност, веднаш беше известен и вонредниот и ополномоштен амбасадор на Руската Федерација во Република Македонија, неговата екселенција, господинот Владимир Дмитриевич Солотински, со молба по дипломатски пат одлуката да му биде пренесена лично на господинот Солженицин.

За решението на Охридската Академија, преку Министерството за култура на Република Македонија, беше информирана и Македонската амбасада во Москва, чиј што претставник, тогашниот амбасадор Златко Лечевски, со посредство на Министерството за култура на Руската Федерација, оствари контакти со Фондацијата-Солженицин во Москва, по што беше добиена и личната согласност на господинот Солженицин за прифаќање на наградата.

По ова, Охридската Академија изготви соодветна Програма за активности за одбележување на животот и делото на познатиот писател во Охрид и Македонија, со евентуална можност лауреатот да допатува во нашата земја во

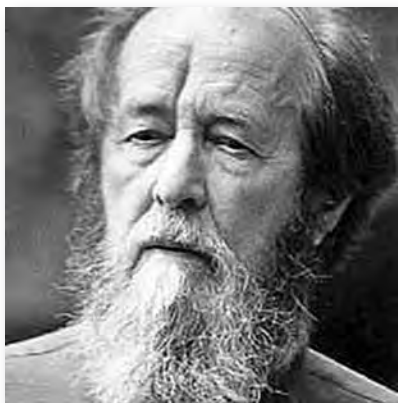
јануари 2009 година и лично да ја прими наградата, која традиционално се доделува на православниот христијански празник Водици. За голема жалост, господинот Александар Исаевич Солженицин не дочека да ја прими наградата, бидејќи во меѓувреме, на 4 август 2008 година, почина во Москва.

Изразувајќи сочувство и длабоко жалење по повод загубата на големиот писател, Охридската Академија на хуманизмот, почитувајќи го претходно прифатеното решение на нобеловецот, реши наградата на Александар Солженицин да му ја додели постхумно и по тој повод се обрати до неговата сопруга, госпоѓата Наталија Солженицина, со молба, наградата и соодветните артефакти да и бидат врачени нејзе.

Предлогот беше прифатен со задоволство и предавањето на Охридската награда на хуманизмот пригодно беше извршено во октомври 2010 година во Москва во Фондацијата-Солженицин од страна на претседателот на Академијата, амбасадорот Јордан Плевнеш, а во присуство на претставници на амбасадата на Република Македонија во Москва, Фондацијата Солженицин и претставници на културниот јавниот живот на рускиот главен град.

Во оваа свечена пригода, госпоѓата Солженицин, благодарувачки се за укажанат чест од страна на македонската држава и посебно на градот Охрид, се согласи во иднина Фондацијата-Солженицин и таа лично активно да земат учество во организирањето и одржувањето содржини и манифестации посветени на животот и делото на нејзиниот славен и светски познат сопруг.

Охрид, јануари 2011 година

Aleksandr Isayevich Solzhenitsyn
Александр Исаевич Солженицин
(1918 - 2008)

ПИСМО ДО АЛЕКСАНДАР СОЛЖЕНИЦИН

Почитуван Алаександар Исаевич,

Благодарение на Амбасадата на Руската Федерација во Република Македонија и на љубезноста на Неговата Екселенција, амбасадорот Владимир Дмитриевич Солотински, Ве известуваме дека Охридската Академија на хуманоста - Македонија, има чест Вам да Ви ја додели престижната Светска награда за хуманизам за 2009 година.

Оваа награда, Академијата, формирана на 19. 01. 1991 година, ја воведе во својот Кодекс за работа и дејствување од 2007 година и прв нејзин добитник беше господин Даисаку Икеда од Јапонија, еден од најголемите живи мислители во источната хемисфера - филозоф и хуманист, чии живот и дело се посветени на афирмација на универзалните човекови вредности; духовни, морални и верски, на слободата и правата на луѓето во светот без разлика на националната и верска припадност.

Наградата, пак, за 2008 година му беше доделена на Португалецот, Мануел де Оливеира, легенда на светскиот филм, кој својот стоти роденден го прослави во Македонија, со шумот на брановите на светите води на Охридското езеро - лулка на европската христијанска меморија, меѓу поклониците на неговите прославени филмски дела, кои ги толкуваат и величат хуманите релации меѓу луѓето и народите од сите светски меријани.

Поводот за определбата, токму Вие да бидете третиот добитник на Светската награда за хуманизам 2009, устоличена во древниот Охрид, градот на УНЕСКО и лулка на словенската и европска цивилизација, култура и писменост, заложени од

светите браќа Кирил и Методиј, произлезе од Вашите живот и дело и Вашата личност, целосно посветени на исонските стремежи на човекот за слободен духовен и хуман развој на неговите ум и мисла.

Овие заложби, содржани без исклучок, во Вашето општествено и творечко книжевно дело, познато и вреднувано во широки светски рамки, не им се туѓи ниту на Македонците - библиски и словенски народ, напојуван од изворите на историјата и традициите на Александар Македонски, Цар Самоил и преподобните учители Климент и Наум, чие универзално просветителско дело се одвивало токму во Лихнидос - градот на светлината, еден од најпознатите центри на Православието. Тој не без основа се нарекува "Втор Ерусалим", а дејноста на прославената Охридска Архиепископија е со големо значење и во пошироката православна екумена.

Право, нашиот избор на лауреат да Ви припадне Вам, црпиме и од традициите на вековните историски, културни и религиозни врски меѓу рускиот и македонскиот народ, втемелени од древните времиња на Кнезот Владимир и покрстувањето на Русија и првите роднинско-семејни врски меѓу руското и македонското благородништво, оличени од мажењето на македонската принцеза Александра на рускиот двор.

Релациите меѓу нашите народи на државен и особено на културен план, не престануваат низ вековите. Обостраниот интерес засилено се пројавува кон крајот на 19. и во почетокот на 20. век, кога по распадот на Отоманската Империја, Македонија доживува национално просветлување, барајќи од големата Русија поткрепа за своите самојстоност и држава, пред налетот на туѓите империјално-колонијалистички апетити за нејзината територија и гео-стратешка положба на Балканот.

Познат е интересот за историјата и за судбината на Македонија и на македонскиот народ од страна на високиот руски

дипломат и општественик од тоа време, Павел Миљуков, како и научниот интерес на Виктор Григорович за македонското народно и книжевно творештво. Нивните патешествија, престој и научни истражувања во Македонија, или како што тие милуваат да подвлечат, “на Славјанскиот југ”, остануваат за навек врежани во меморијата на македонските генерации, како што остануваат сведоштвата за престојот и едукацијата на низа македонски културни дејци и општественици во Санкт Петербург и во Москва. Во тој контекст да ги споменеме Крсте Мисирков, Димитрија Чупоск, Константин Миладинов, Рајко Жинзифов, и редица други.

Исто така, нашите земји со заедничка нишка ги поврзува и неколкугодишната антифашистичка борба и големите човечки и материјални жртви на обата народа во Втората светска војна, во која Вие бевте активен учесник и жив сведок на најголемите злосторства на дваесеттиот век и на поновата светска историја. За тоа, илустративно сведочат и најголемиот дел од Вашите книжевни дела од тоа време.

Почитуван Александар Исаевич,

Тргувајќи од сето тоа, не се чудни ниту желбите, ниту стремите на македонските современици за осознавање на Вашите живот и дело, оличени преку страдањата и премрежјата на Вашите прогонство и дисидентство, преточени на високо вреднуван уметнички и творечки начин во Вашите книжевни дела, какви што се: Архипелагот Гулаг, Еден ден на Иван Денисович, Одделот за рак, Двесте години заедно и други творби, одамна преведени и објавени на македонски јазик.

Пораките на Вашиот творечки гениј, осведочени и овенчани со Нобеловата награда во 1970 година и значајната Руска државна литературна премија, како и со други награди и признанија во Русија и надвор од неа, за Вашата беспопштедна борба против комунистичката идеологија и суровиот совет-

ски режим и Вашиот познат општествен меѓународен ангажман за почитување и заштита на политичките и други човекови права, достоинства и слободи, се апотеоза на глобалната потреба од хуманост во овој разбарнуван и толку различен економско-социјален свет. За истите идеи се залага и сака да ги афирмира и Охридската академија на хуманизмот, чии членови едногласно изразуваат желба да ја прифатите нивната одлука за лауреат на оваа награда.

За Ваша информација, оваа награда, која се состои од соодветни Свечена повелба и Кутија во знакот на големите традиции на резбата во дрво на Македонија, што се доделува секоја година на 19. јануари во древниот македонски езерски град Охрид, со обраќање и писмена порака на добитникот. Покрај ова, се доделува и симболична награда во артефактот Златна маска, од богатата охридска археолошка ризница. Академијата по овој повод издава и соодветна книга на македонски и на англиски, односно руски јазик, во која издржано се приопштуваат одредници од биографијата и творештвото на лауреатот. Чинот на доделувањето на наградата е проследен со богат меѓународен медиумски публицитет и одржување на повеќе соодветни манифестации, кои коинцидираат со одржувањето и на Светскиот славистички конгрес во Охрид, кон крајот на оваа година.

Почитуван Александар Исаевич,

Уверувајќи Ве дека прифаќањето на оваа награда, за Академијата ќе претставува исклучителна чест, а за мирољубивиот македонски народ составен од различни етнички и културни популации и верски конфесии, со несомнена гордост, го очекуваме Вашиот потврден одговор.

Во прилог на писмово Ви доставуваме и соодветни печатени материјали за Академијата, наградата, Охрид и Македонија.

На крајот, примете ги нашите срдечни поздрави и желби Господ да Ви дарува здравје и долг живот.

Со почит,
Охрид, април 2008 година

Јордан Плевнеш - *Претседател на Охридската Академија*

Александар Петрески - *Градоначалник на градот Охрид*

Паско Кузман - *Генерален секретар на Академијата*

Лилјана Плевнеш, Драган Јањатов, Зоран Велјановски - *Членови кореспонденти*

Вниманию

Академика,
Господина Александра Исаевича Солженицына

г. Москва, Российская Федерация

Уважаемый Александр Исаевич,

Благодаря помощи и содействию Посольства Российской Федерации в Республике Македонии и любезности Его Превосходительства посла Владимира Дмитриевича Солицинского, сообщаем Вам о пресуждении Вам престижной Всемирной награды за гуманизм за 2009 год Охридской Академией гуманизма, Македонии.

Настоящая награда Академии, основанной 19.01.1991 года, была учреждена в Кодексе работы и деятельности от 2007 года, и её первым лауреатом стал господин Даисаку Икеда, Япония, один из величайших мыслителей современного Востока – философ и гуманист, чья жизни деятельности посвящены утверждению универсальных человеческих ценностей: духовных, моральных и религиозных свобод и прав людей во всем мире, не зависимо от их национальной и религиозной принадлежности.

Премия за 2008 год пресуждена Мануэлю де Оливеиру, Португалия, легенде мирового кинематографа, который свои сотый день рождения отпраздновал в Македонии, на волнах святых вод Охридского озера – колыбели европейской христианской истории, среди поклонников его известных кинокартин, затрагивающих и возвеличивающих гуманные отношения между людьми и народами, представителей всех юиrot и меридианов.

Поводом для присуждения именно Вам третьей Всемирной награды за гуманизм 2009 года, учреждения в старом Охриде, городе ЮНЕСКО и колыбели славянской и европейской цивилизации, культуры и письменности, основанных святыми братьями – просветителями Кириллом и Мефодием, стала Ваша жизнь и деятельность, Ваша личность, полностью посвященные исконным стремлениям человека к свободному духовному и гуманному развитию личности и мысли.

Эти стремления, без исключения содержащиеся в Вашей общественной и литературной деятельности, известные и высоко ценимые в широких мировых кругах, не чужды ни македонцам – библейскому и славянскому народу, возрожденного на истоках и традициях Александра Македонского, Царя Самуила и преподобных учителей Климента и Наума, чья универсальная просветительская деятельность проходила именно в Охриде, ранее Лихнидосе – городе света, одном из известнейших центров православия. Он не без оснований называется “Вторым Иерусалимом”, а деятельность православной Охридской Архиепископии имеет огромное значение в более широкой православной экумене.

Право выбора именно Вас лауреатом награды черпаем и из традиционной многовековой исторической, культурной и религиозной связи между русским и македонским народами, восходящей ещё к древним временам князя Владимира и крещения Руси, и первых семейно-родовых связей между русской и македонской знатью, воплощенных в браке македонской принцесс Александры при русском дворе.

Отношения между нашими народами на государственном уровне и особенно в области культуры не прекращаются веками. Взаимный интерес особенно проявляется в конце XIX – начале XX веков, когда после распада Османской Империи Македония переживает период национального возрождения, ища от великой России поддержки своей самостоятельности и

государственности, в условиях возрастающих империально-колониальных appetites на её территорию и геостратегическое положение на Балканах.

Известен интерес к истории и судьбе Македонии и македонского народа со стороны высокого русского дипломата и общественного деятеля того времени Павла Милюкова, а также научный интерес Виктора Григоровича к македонскому народному и литературному творчеству. Их путешествия, пребывание и научные исследования в Македонии, или как они любили подчеркивать “на славянском юге” навеки врезались в память многих поколений македонцев, также живы свидетельства о пребывании и обучении ряда македонских культурных и общественных деятелей в Санкт-Петербурге и Москве. В данном контексте позвольте упомянуть Константина Миладинова, Райко Жинзифова, Дмитрия Чуповского, Крсте Мисиркова и ряда других. Также наши страны и народы связывают и несколько лет антифашистской борьбы и огромные человеческие и материальные жертвы во Второй мировой войне, активным участником которой были и Вы, став и живым свидетелем величайших преступлений двадцатого века. Об этом ярко свидетельствует и значительная часть Ваших литературных произведений и том природе.

Уважаемый Александр Исаевич,

Исходя из вышесказанного, не удивительны ни желания и стремления македонских современников ознакомиться, проникнуться Вашей жизнью и деятельностью, полных страданий, перемежающихся Вашим изгнанием и диссидентством, воплотившихся высоко художественным и творческим образом в Ваших литературных произведениях, а именно: Архипелаг Гулак, Один день Ивана Денисовича, Ракавый корпус, Двести лет вместе и других произведениях, давно переведенных и опубликованных на македонском языке.

Послания Вашего творческого гения, признанного и увенчанного Нобелевской премией и высочайшей Государственной премией, а также другими наградами и признаниями в России и зарубежом, в борьбе против коммунистической идеологии и жестокого советского режима и Ваша широко известная общественная международная деятельность по защите и уважению политических и иных прав человека, достоинства и свободы, являются апофеозом глобальной потребности в гуманности в этом хаотичном и столь неоднородном социально-экономическом мире. К тем же идеям стремится, утверждая их, и Охридская академия гуманизма, чьи члены единогласно выражают желание, чтобы Вы приняли их решение о выдвижении Вас лауреатом данной награды.

Позвольте сообщить Вам, что настоящая награда, состоящая и Торжественного постановления и Ларца в знак богатой традиции резьбы по дереву в Македонии, вручается каждый год 19 января в старом македонском городе на берегу озера Охриде, при личном обращении или письменном послании лауреате. Также вручается и символическая награда – Золотая маска, предмет искусства из богатого охридского археологического кладезя. По этому поводу Академия публикует и соответствующую книгу на македонском, английском, а в данном случае и русском языках, в которой излагаются общие факты и данные биографии и творчества лауреате. Церемония вручения награды широко освещается международными СМИ и сопровождается проведением многим мероприятий, перекликающихся и с Всемирным съездом славистом в Охриде, запланированного на конец этого года.

Уважаемый Александр Исаевич,

Позвольте заверить Вас, что принятие данной награды представляет исключительную честь для Академии, а для миролюбивого македонского народа, разнообразного по своему этническому, культурному и религиозному составу – предмет

несомненной гордости, и мы с нетерпением ожидаем Вашего положительного ответа.

После получения Вашего письменного подтверждения Академия примет окончательное решение и делегация во главе с её президентом – выдающимся македонским писателем и дипломатом господином Йорданом Плевнешем, вылетит в Москву не позднее середины 2008 года, где и планируется огласить имя лауреата награды. Момент вручения награды, 19 января 2009 года, что почти совпадает с Вашим 90-летним юбилеем, сопровождался бы празднованиями и мероприятиями, посвященными лауреату Всемирной награды за гуманизм 2009 г.

В приложении к настоящему письму представляем Вашему вниманию и соответствующие материалы об Академии, награде, Охриде и Македонии.

В конце, примите наши искренние поздравления и пожелания, да благословит Вас Господь крепким здоровьем и долгими годами жизни.

С уважением,

Йордан Плевнеш - Президент Охридской Академии гуманизма

Паско Кузман - Генеральный секретарь Академии

Лилјана Плевнеш, Драган Янятов, Зоран Велјановски - Члены-корреспонденты Академии

Охрид, Апрель, 2008 года

ОД ЖИВОТОПИСОТ НА АЛЕКСАНДАР ИСАЕВИЧ СОЛЖЕНИЦИН

Александар Исаевич Солженицин е истакнат руски писател, публицист и општествен деец. Дисидент, еден од духовните лидери на Руското православно-патриотско движење, кој својата слава и популарност ги доби, пред сè со бескомпромисната борба против тогашната комунистичка идеологија и советскиот режим, а исто така и со ангажирањето за решавање на еврејското прашање во Русија и СССР.

Познатиот руски литературен критичар и публицист, Михаил Берг, за Солженицин меѓу другото ќе напише: “Ако за Лав Николаевич Толстој зборуваа како за огледало на руската револуција, постојат не помалку причини Александар Солженицин да го сметаме за огледало на руската контрареволуција”.

При сета тривијалност на ваквите споредби и непродуктивност од докажување на спротивното, тешко е да се најде личност во руско-советската книжевна историја од дваесеттиот век, која сторила повеќе за уривање на најголемата “империја на лагата”, отколку што тоа го направи рускиот Евреин, Александар Исаевич Солженицин.

Животот и работата на овој познат руски писател, хуманист и борец за елементарните човекови права и слободи, лауреат на Нобеловата награда за книжевност, но и личност со впечатлив политички ореол во втората половина на минатиот век, го привлекува вниманието на целокупната светска јавност, а неговите дела своевремено предизвикуваа внимание и беа преведувани и во нашата земја, како што се неговите романи: *Одделот за рак*, *Архипелагот Гулаг* *Август* *четиринаесеттата*, *Во првиот круг*, *Еден ден на Иван Денисович* и други.

Рускиот прозаист, драматург и поет, Александар Исаевич Солженицин е роден на 11 декември 1918 година во Кисловодск на Северен Кавказ. Иако неговите родители биле од селанско потекло, сепак имале за тоа време солидно образование. Кога почнала Првата светска војна, таткото на Александар, Исак Солженицин, од Московскиот универзитет, каде што работел, заминал како доброволец на фронтот, а оттаму се вратил со три медали за храброста пројавена во борбите. Но, за иронија на судбината, загинал на лов и тоа половина година пред раѓањето на синот Александар. Мајка му, Таиса Захарова, родена Шчербак, по смртта на сопругот, за да се исхрани себе и новородениот син, работела како дактилографка. Кога Александар наполнил шест години, тие се преселиле во Ростов на Дон. Детските години на Солженицин течеа едновременно со воспоставувањето на советската власт во Русија. Во тие години започнала и крвавата војна што заврши со победа на болшевиците под раководството на Владимир Илич Ленин.

Од школските денови на Солженицин се спомнува епизодата за тоа дека тој околу вратот носел крвче и никако не сакал да биде член на пионерската организација. Неколку пати во училиштето бил казнуван за присуство на богослужба и одење во црква, но подоцна под влијание на училиштето ја прифатил комунистичката идеологија и во 1936 година пристапил во комсомолската организација. Веќе во погорните класови на гимназијата се заинтересирал за литературата и почнал да пишува есеи и стихови. Особено го интересирале историјата и општествениот живот. Веќе во 1937 година имал замислено “голем роман за револуцијата” во Русија од 1917 година. Но, несакајќи литературата да му биде и основно занимање во животот, Солженицин се запишува на Физичко-математичкиот факултет во Ростов, кој го завршува со високи оценки и како стипендист на Сталин, истовремено не запоставувајќи ја и литературната љубопитност на својата ерудитна природа. Факултетот го завршил во 1941 година, а само една година пред тоа се запишал вонредно и на Факултетот за литература

и историја во Москва. Широкото образование и богатата интелектуална надареност на младиот Солженицин ги обединиле овие две, во суштина спротиставени, вокации. Во обете области на својата професионална определба тој покажал завидни резултати во работата.

По започнувањето на Великата татковинска војна во 1941 година на СССР против фашистичка Германија, Солженицин поради кривото здравје бил прогласен за ограничено способен за воена служба и не бил веднаш мобилизиран. Истата година се жени со колешката од Универзитетот, Наталија Решетовска, со која заедно работат како наставници во училиштето во Морозовск. Но, наскоро сепак бил повикан во војска и бил упатен во офицерско артилериско училиште во градот Кастрома од каде што излегол како млад поручник-резервист. Во 1943 година бил упатен на фронтот како командир на батерија за звучно разузнавање. За заслугите пројавени како војник Солженицин е одликуван со Орден на Татковинската војна - Црвена ѕвезда. Во 1944 година е унапреден во чин капетан. Воените задачи, што Солженицин ги исполнувал совесно и одговорно, не биле пречка да се занимава и со литература. Тој на фронтот интензивно пишувал и своите творби ги испраќал и ги објавувал во московските литературни списанија и весници што и во тие воени години излегувале редовно.

На фронтот Солженицин продолжувал да се интересира за општествените појави во СССР, но почнал и мошне критички да се однесува кон Јосиф Висарионович Сталин, наследникот на Ленин, водачот и идеологот на Октомвриската социјалистичка револуција. Солженицин тајно, во соработка со својот другар од фронтот Н. Виткевич го обвинувал Сталин за “искривоколчување на ленинизмот”. Советската тајна служба во тоа време, чувајќи го будно култот на Сталин, влегла во трага на неговата преписка со Виткевич, во која погрдно и со неодобрување се изразувале за Сталин. На тој начин е откриена

и нивната “резолуција” во која сталинистичките методи и тортури биле споредувани со времето на крепосното право во Царска Русија и во која се зборувало, по војната да се создаде “организација” за воспоставување на ленинските норми во уредувањето и раководењето на државата. Заради овие и вакви идеи, Солженицин и Виткевич во февруари 1945 година биле затворени.

Со ова, всушност, започнува голготата во животот на овој подоцна светски прочуен писател и нобеловец и еден од најпознатите политички дисиденти во Советска Русија и една од милионите жртви на култот на Сталин и комунистичката идеологија. “Престапот” на Солженицин бил вреднуван од тогашната советска власт со осум години затвор и казнено-поправна работа во логорот “Нов Ерусалим” во градот Калуга. Тоа е само почеток на големата логорска одисеја на Солженицин. Логорите се редат како во филмска приказна: Рибинск, Загорск, Марфино, Бутирки, Екибастуз и други ширум руските бескрајни пространства и суровиот Сибир. Во логорите Солженицин не седел со скрстени раце, бил предводник и организатор на разни видови отпор и протести, но немилосрдната судбина му приредувала и страдања и болка. Најпрвин, во 1948 година сопругата се откажала од него и побарала развод. Во 1952 година во логорот на Солженицин му бил дијагностициран рак и бил подложен на операција. Наредната, 1953 година, на 13 февруари бил пуштен од затвор издржувајќи ја во целост пробоитната казна.

За време на долгото и тешко заточеништво Солженицин постепено се разочарал во марксистичката комунистичка идеологија и повторно се свртел кон Бога. Ги изучил и прифатил православните патриотски идеи, кои заговарале осуда и одрекување од комунистичката идеологија, растурање на Советскиот Сојуз и создавање славјанска држава на територијата на Русија, Белорусија и на дел од Украина, како и воспоставување нов државен поредок од авторитарен тип со постепен

преод кон демократија и насочување на сите ресурси кон идна Русија во која ќе биде овозможен духовен, морален и религиозен развој на народните маси, во прв ред на оние од руска националност.

За цело време на своето заточеништво тој не ја занемарувал литературната работа. Од тој период датираат повеќе негови стихови, поеми, пиеси и, се разбира, првиот роман *Во првиот круг*.

Нобеловец-дисидент

По ослободувањето, патот низ маките за Солженицин не завршува. Наскоро советските власти го упатуваат на казнено-поправна работа во Казахстан. Во зафрлената казахска провинција тој почнал да работи како учител по математика и физика. Кон крајот на 1953 година здравјето нагло му се влошува и повторно му бил дијагностициран карцином. Во почетокот на 1954 година е упатен на лекување во Ташкент, но по неколку месеци ја напушта тамошната болница со значително подобрена здравствена состојба. Тоа му овозможува повторно да ѝ се посвети на книжевната работа. Направил нова, преработена верзија на романот *Во првиот круг* и ја напишал пиесата *Република на трудот*.

Во март 1956 година Солженицин е политички и општествено рехабилитиран од новата постсталинска советска власт, со решение на Врховниот суд на СССР. Во образложението на ваквото решение, меѓу другото се вели дека во “неговите постапки и дејствија отсуствува престап”. Сепак, тој останува лишен од можноста да се врати во Москва. Живее и работи повторно во советската провинција, но овој пат во Владимирска област на Исток. Овде Солженицин се среќава со својата прва жена Наталија Решетовска, со која истата година повторно стапува во брак.

Овој период од животот на Александар Исаевич на литературен план може да се оквалификува како најкреативен и продуктивен. Во 1959 година ја напишал повеста *Еден ден на Иван Денисович*, посветена на животот и страдањата на заточените руски селани во сталинските логори и казамати. Потоа следат расказот *Матрониинот двор* и пијесата *Светот кој што е во тебе*. Но, Солженицин крајно трауматично се соочува со лишувањето од можноста овие свои дела да ги објави, било во советските списанија и весници, било како печатени книги.

Во 1961 година му се укажува првата можност, како придобивка од настапот на познатиот советски литературен критичар Александар Твардовски, во тоа време главен редактор на списанието “Нов мир” (Нов свет), на 22 конгрес на КПСС. Солженицин прави поблага верзија на повеста *Еден ден на Иван Денисович*, од која ги исфрла поострите политички фрагменти. Твардовски високо го оценил ова дело и го поканил авторот во Москва. Со лично одобрување и покрај спротиставувањето на останатите членови на Политбирото на КПСС на тогашниот советски партиски лидер, Никита Сергеевич Хрушчов, повеста е објавена во “Нов мир” број 11. Веднаш започнува и нејзиното препечатување и превод на неколку странски јазици. Наскоро по ова е објавен и расказот *Матрониинот двор*, како и расказот *Случајот на станицата Кочетовка*. Овие дела на дотогаш проскрибираниот автор Александар Солженицин во советската и странска јавност предизвикуваат големо внимание и го носат белегот на првостепена литерарна, но и политичка сензација. Тие резко се одликуваат на фонот на останатите книжевни пројави и дела од тоа време на социјалистичкиот реализам со своите уметнички достоинства, но и со граѓанската смелост што ги карактеризираше.

Овој полет, за жал, за Солженицин не траеше долго. Веќе во 1963 година тој ја губи поддршката на Хрушчов. Одбиен е предлогот на Солженицин да му се додели Лениновата премија за литература и забрането е печатењето на неговиот

роман *Во првиот круг*. Практично, нему му е забрането јавно да настапува и да ги објавува своите дела.

Во 1965 година злогласниот советски Комитет за државна безбедност, попознат како КГБ, извршил конфискација на целокупната книжевна и епистоларна архива на Александар Исаевич, со сите негови најважни антисоветски и антикомунистички дела и записи. Тоа, напротив, како да му дало дополнителен импулс и поттик на Солженицин за започнување поширока општествена активност насочена против советската власт. Тоа е време на директни средби на Солженицин со неговите поддржувачи и истомисленици, настапи на разни трибини, читања и манифестации. Особено зачестиле неговите средби со странски новинари и интервјуа за странски весници и списанија. Разбирливо, за нив далеку попривлечна била политичката отколку литерарната димензија на дејствувањето на веќе славниот и мошне популарен советски писател и прокажан дисидент. Од тоа време датираат големиот број сопствени изданија (“самиздати”) на романите *Во првиот круг*, *Одделот за рак*, а во 1967 година најпознатиот *Архипелагот ГУЛАГ*. Истата година Солженицин го објавува и распространува познатото *Писмо до Конгресот*, наменето за Сојузот на писателите на Советскиот Сојуз. Ова *Писмо* ќе предизвика широк одглас меѓу советската интелигенција и на Запад. Конечно, тоа и ја прелеа чашата на трпение на советските власти и во прв ред на КГБ, по што ќе почнат сериозно да се занимаваат со “случајот Солженицин”. Во прилог на тоа одеше и сè поголемата популарност на советскиот дисидент број 1 во европските земји и во САД. Во 1968 година почнува издавањето на неговите дела на Запад (*Во првиот круг*, *Одделот за рак* и други). Шведската Академија за наука и книжевност во 1969 година го предлага Солженицин како кандидат за Нобеловата награда за книжевност. Таа година не ја добива наградата, но затоа веднаш е исклучен од членство во Сојузот на писателите на СССР.

Ова е мошне важен и пресуден момент во животот и биографијата на Александар Исаевич Солженицин. Тој јавно и отворено ги прокламира своите православно-патриотски убедувања и мошне остро ја критикува тогашната советска власт на чие чело веќе се наоѓаше Леонид Илич Брежнев, кој го симна од врвот “опасно либералниот” Никита Хрушчов.

Во 1970 година Солженицин повторно е кандидиран за Нобеловата награда за книжевност. Како лауреат на оваа светски престижна награда Солженицин им се придружува на двајцата претходни руски добитници: емигрантот Иван Бунин и исто така политички контраверзниот Борис Пастернак. Сите тројца руски добитници на оваа награда до денешен ден го носат ореолот на политички, а помалку на книжевно-естетски достоинственици, најмногу заради државните и партиско-идеолошки предрасуди. Таквиот впечаток единствено не се однесува на четвртиот добитник на наградата од руските простори, Михаил Шолохов, но него пак го засега бремето на проблематичното авторство на награденото дело *Тивкиот Дон*, а не неговите книжевни и уметнички квалитети.

Голем дел од тогашната советско-интелектуална елита сметаше дека наградата според високите исклучиво естетско-книжевни и морално-социјални критериуми неоправдано ги одминала авторите од калибарот на Михаил Булгаков, Евгениј Земјатин или пак Ана Ахматова.

Советската јавност под притисок и пропаганда на државните и партиски медиуми, на нож го дочека ова признание за Солженицин. Веднаш му беше предложено да ја напушти земјата. Тој со резигнација тоа го одби.

Прогонство и егзил

Овенчан со популарноста на нобеловски лауреат, едновременно оптоварен со политичките трауми во сопствената земја,

Солженицин сè повеќе стануваше интересен на другата страна од “железната завеса”. Во 1971 година во Париз е објавен неговиот роман *Август четиринаесеттата*, кој од француската и западната читателска публика беше широко примен, пред сè заради силно изразените православно-патриотски погледи на авторот. Интересен е податокот што ова дело на Солженицин во Република Македонија е објавено веќе во 1973 година во издание на НИП “Нова Македонија”, а во превод на Тамара Арсовска.

Во исто време, во Советскиот Сојуз тој го објавува *Писмото до Патријархот Пимен* во кое критички ги елаборира проблемите на Руската православна црква. Својата дисидентска активност Солженицин ја става во втор план, а активно работи врз епопејата *Црвеното тркало*.

Александар Исаевич ќе го следат проблеми и на личен план. Познанството со извесната Наталија Светлова и нејзината бременост, резултираат со развод (по втор пат) со првата сопруга Решетовска. Веднаш по ова, кон средината на 1973 година, релациите меѓу власта и Солженицин крајно се заоструваат. На средба со странските новинари во Москва тој ги објаснува своите сфаќања и погледи за повеќе аспекти на општествено-политичкиот и јавниот живот во земјата. Истиот ден агентите на КГБ приведуваат една од неговите помошнички, Елизавета Вороњанска, која за време на испрашувањето го открива местото каде се чува ракописот на романот *Архипелагот ГУЛАГ*. По нејзиното пуштање дома, Вороњанска се обесува. Како одговор на овој трагичен чин, Солженицин болно повреден, веднаш дал налог за печатење на овој роман, во илегално емигрантско издание на “ЈУМКА-Прес”. До државно-партиското раководство на земјата го испраќа познатото *Писмо до водачите на Советскиот Сојуз*, во кое отворено ги повикува да се откажат од комунистичката идеологија и да направат чекори за преобразба на СССР во руска национална држава. Како одговор на таквата порака, совет-

ската власт спроведува засилена пропаганда и акција против сите видови дисидентство во земјата.

Во почетокот на 1974 година, на заседание на Политбирото на КПСС, на дневен ред, меѓу другото е и излегувањето во советската јавност на романот на Солженицин, *Архипелагот ГУЛАГ* и мерките за спречување на дисидентската и антисоветската дејност на авторот. По седницата, Јуриј Андропов, еден од секретарите на ЦК КПСС, од името на сите членови на Политбирото му пишува писмо на Генералниот секретар Леонид Брежнев и му предлага Солженицин да биде протеран од СССР. Тој веднаш бил затворен и обвинет за “предавство на татковината”, лишен од советското државјанство и на 13-ти февруари 1974 година со авион од Москва, депортиран во Сојузна Република Германија.

Набргу, во Германија ќе отпатуваат и другите членови на семејството на Солженицин. По куса обиколка на Северна Европа, Александар Исаевич решава да се насели во Цирих, Швајцарија. Во Париз веднаш е објавено фамозното *Писмо до водачите на Советскиот Сојуз*, кое го пренесуваат сите водечки изданија во останатите европски земји. Но, неочекувано тоа предизвикува бура на незадоволство и критики упатени на адреса на Солженицин. Рекциите биле особено остри од страна на останатите демократски настроени дисиденти од СССР, предводени од познатиот Андреј Сахаров. Тие писмото на Солженицин го оценуваат како антидемократско, националистичко и полно со опасни заблуди. По ова релациите на Солженицин со западните, во прв ред европските, медиуми заладуваат.

Како одговор, “несфатениот” дисидент ја засилува својата јавна и книжевна активност. Од хонорарите добиени за *Архипелагот ГУЛАГ*, Солженицин го создава Рускиот општествен фонд за помош на репресираните руски граѓани и нивните семејства од страна на советската власт. Фондот редовно ис-

праќа материјална и друга илегална помош на политичките затвореници ширум СССР. На книжевен план, Александар Исаевич продолжува да работи врз епопејата *Црвеното тркало* и го издава мемоарскиот ракопис *Се бодело телето со дабот*. Истовремено тој патува низ земјите на Европа, а во 1975 година ги посетува и САД и Канада. Се задржува во Вашингтон и Њујорк, каде што јавно настапува на трибини и конференции, остро напаѓајќи ги советските власти. Одржал пламени говори на Конгресот на американските синдикати и во американскиот Сенат, при што апелирал САД да ја прекинат соработката со Советскиот Сојуз, како протест заради “комунистичкиот тоталитаризам”. На враќање од САД се задржува во Велика Британија и во Франција.

Американската реторика на Солженицин не е примена благонаклоно во повеќе земји на Запад. По неговата посета на Шпанија и настапот во шпанската јавност, напредната западна културна елита го обвинува Солженицин за антизападни сфаќања и пропаганда. Тој полека ги губи популарноста и поддршката на западно-европската јавност, што безрезервно ги уживаше пред тоа.

Во 1976 година Солженицин со семејството се сели од Европа во САД и се населува во областа Вермонт. Овде тој продолжува да работи на *Црвеното тркало*, со одобрение за пристап кон архивата на Хуверовиот институт и емигрантските досиеја на големиот број руски и советски граѓани, проследувани од американските тајни служби пред и по Втората светска војна, а особено во времето на Макартизмот.

Враќањето во Русија

Според зборовите на самиот Солженицин, проучувањето на овие материјали кај него предизвикало спротивен ефект. Тој конечно јавно признава дека се разочарал во западната демократија и нејзината пригодност за Русија. Во своите сè по-

ретки јавни настапи, тој главно внимание им посветува на критиките за злоупотреба на човековите права и слободи на Запад за разобличување на антируските сили, замаскирани како антисоветски.

Контроверзни критики и забелешки, упатени до Солженицин, подеднакво доаѓаат и од лево и од десно, но најенергични сепак биле оние од останатите руски и советски емигранти и дисиденти. Тие категорично ги оспоруваа христијанските и либерални погледи на Солженицин. Тоа придонесе тој постепено да се повелече во “вермонтски спокој”.

Со појавата на “перестројката” на Горбачов во Советскиот Сојуз и востановувањето на Руската Федерација по распадот на СССР при Борис Елцин, се промени и односот на руската власт кон дисидентот Солженицин и целокупното негово литературно творештво. Сите дела на Александар Исаевич се преобјавени на руски јазик, вклучително и веќе култниот роман *Архипелагот ГУЛАГ*. Набргу следат и изданијата на грандиозниот еп *Црвеното тркало*, полемичната *Двесте години заедно*, посветена на историјата на Евреите во Русија, како и други негови помали и поголеми дела.

Во почетокот на 1990 година на Солженицин му е вратено руското државјанство. Истата година му е доделена Државната премија за литература - највисоко книжевно признание во земјата, со што се исполнети сите претпоставки некогашниот “блуден син” на советските власти да се врати во Русија, но овојпат, во држава конечно ослободена од бремето на комунистичката идеологија. Солженицин тоа и го прави, на 27 мај 1994 година, по точно 18 години прогонство и емигрантски талкања по светот. Тој победнички триумфално пристигнува со семејството во далекуисточното пристаниште Владивосток, од каде што со воз по неколкунеделно патување и многубројни попатни средби со рускиот народ, се враќа во Москва.

Набргу е почестен со уште неколку престижни државни и литературни одличја, примен за редовен член на Руската Академија на науките, а во Подмосковје му е доделена државна резиденција, во која со семејството живееше сè до својата смрт, на 3 август, 2008 година. Новата руска држава, можеби не токму онаква, за каква што мечтаеше дисидентот од *Архипелагот ГУЛАГ*, достоино му се оддолжи на Александар Исаевич Солженицин.

Драган ЈАЊАТОВ

**Беседа на претседателот на Академијата,
Јордан Плевнеш пред граѓаните на
градот Охрид на 19.01.2009 година**

Драги браќа и сестри, возљубени христијани!
Почитуван господине Амбасадор на Руската Федерација!
Мили гости и намерници!

На овој просветлен ден, на ова свето место, покрај овие сини благословени води, што го паметат Христовото раѓање и го слават неговото крштевање, живее и се чува споменот за него како вечен и единствен пат кон човековото спасение, дозволете ми да ве потсетам дека нашето македонско човекољубие, вопреки сите претрпени маки и страданија, нема граници. Потврда за тоа е и нашата Охридска Академија на хуманизмот, која со своите лаври еве веќе по третпат, на овој ден, на овој божји празник, овенчува венцоносец, овојпат од далечните руски простори, од непрегледните степи и холмови, од сибирските тундри и студови. Кој ако не страдалникот Солженицин може да биде подостоен син за да го понесе ова признание, што Македонија и македонскиот народ од светата земја Климентова и со заветот на светите браќа Кирил Методиј, ги наградува оние најхрабрите и најдостојните. Мажите што достоинствено ја поминале својата Голгота, патот на кој не потклекна и единствениот божји син, Исус Христос. Нам, уште како добро ни се познати казamatите и гулазите од кои доаѓа Александар Исаевич. Такви врвици низ историјата поминале и многу видни македонски синови. Затоа вистината од перото на големиот руски син, писател и страдалник, ни е така блиска и кон срцата и во душата.

Мили браќа и сестри, ини и православни,

Денеска е тој ден, што за жал поради вечното отсуство на нашиот почитуван лауреат, тој сега не е меѓу нас и не може да ја

прими наградава, за што вечно ќе жалиме и тагуваме, но венецот на хуманоста што заслужено му припадна, од овде, од под бедемите Самоилови и водите охридски, во далечната, но нам блиска по род и вера, Русија, ќе ги понесе Неговата екселенција и амбасадор руски, во древната македонска земја, господинот Владимир Солотински. Тој, на потомците Александрови во руската белокамена столица- Москва, ќе им ја пренесе сета наша љубов, огромната наша почит, кон човекот што сиот свој живот и сите свои страдања им ги посвети на правдата и слободата, на човекот. Верен и вечен доказ за тоа се томовите и книгите испишани Солженицински и прославени нобеловски, што во злодоба и добробит ги читавме и се уште ги читаме и толкувавме, небаре се катехизис и утеха за сите неправди и понижувања на целокупниот славјански род и племе и на човештвото, воопшто.

Овој народ знае да памети и одблагодарува, како што знаел да трпи и страда во минатото. Затоа денеска кога го славиме и чувствуваме Христовото Богојавление, да ги свртиме нашите погледи и да ги подадеме нашите раце кон љубовта и разбирањето, кон молитвата и прошката, зарем на тој начин и единствено така ќе стигнеме и до спасението.

Мили браќа и сестри,

Пригода е да ги спомнеме, и уште подобро, да ги запаметиме и словата на уште еден голем руски син, на уште еден славјански гениј на пишаниот збор, великиот Фјодор Михајлович Достоевски: “Убавината ќе го спаси светот!”

А има ли нешто поубаво од благодарноста!

Бидете благословени на библиската земја македонска, на светите води охридски!

Охрид Варош, лето Господово, 2009

PHOTO GALLERY

ФОТО ГАЛЕРИЈА

Македонска делегација предводена од Јордан Плевнеш - претседател на Охридската академија на хуманизмот, Амбасадорот на Република Македонија во Руската федерација Илија Исајловски, Олга Панкина и Драги Методијев на 21 октомври 2010 година во Москва на свечената церемонија организирана од Фондацијата Солженицин ѝ ја врачиа Светската награда за хуманизам за 2009 година на Наталија Солженицина, сопруга на нобеловецот Александар Солженицин. Символичката кутија дрворез кој ја симболизира историјата на Македонија како земја на универзалната љубов е дело на истакнатиот македонски уметник од Охрид Живко Пејовски.

СВЕТСКА НАГРАДА ЗА ХУМАНИЗАМ, 2009
АЛЕКСАНДАР СОЛЖЕНИЦИН, РУСИЈА

Издава

ОХРИДСКА АКАДЕМИЈА НА ХУМАНИЗМОТ

Подготовка на изданието

Универзитет за аудиовизуелни уметности
ЕСРА Париз-Скопје-Њу Јорк

Медиумски покровител

НВО Светски релации, Скопје

За Охридска Академија на хуманизмот

Весна Огненовска

За ЕСРА

Владимир Стојчевски

Компјутерска обработка

Александар Дичевски

Печат и доработка

Летра, Охрид

Охрид, 2011